

Klub Przyrodników

---

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin
Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, [http:// www.kp.org.pl](http://www.kp.org.pl)

Świebodzin, 8 maja 2018 r.

**Minister Środowiska
Warszawa**

W związku z rozpowszechnianiem w strukturach Lasów Państwowych komentarza do Pana rozporządzenia z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. poz. 2408 z 22.12.2017), przesyłam do ewentualnego wykorzystania opinię w sprawie tego komentarza.

Załączam także ogólną opinię na temat zgodności mechanizmu prawnego art. 14b ust. 3 ustawy o lasach z prawem Unii Europejskiej.

z poważaniem

do wiadomości:

- Dyrektor Generalny Lasów Państwowych
- Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska

Uwagi do stanowiska Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w sprawie stosowania wymogów dobrej praktyki w gospodarce leśnej

Pismem ZG.7000.3.2018 zastępcy Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, Pan Bogusław Piątek, rozesłał do Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych stanowisko DGLP w sprawie stosowania rozporządzenia Ministra Środowiska z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. poz. 2408 z 22.12.2017).

W komentarzu do **punktu 1. WDPGL**, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych wyraźnie dopuszcza, że *„będą zdarzały się przypadki prowadzenia wizji w okresie, kiedy gatunki chronione nie będą widoczne”*. Nie jest więc wcale zagwarantowane, że wizje terenowe będą wykonane w terminie i w sposób odpowiedni do wykrywania gatunków chronionych. W praktyce, wizje terenowe wykazania zgodności gospodarki leśnej z WDPGL były prowadzone także zimą 2018 r.

Za *„potencjalne miejsca występowania gatunków chronionych”* DGLP uznaje tylko miejsca, gdzie gatunki takie były wcześniej stwierdzone, ale nie stwierdzono ich podczas samej wizji. Tym samym, stanowiska których wcześniej nie szukano, a podczas wizji (wykonanej np. zimą) są niewidoczne, nie zostaną w ogóle ujawnione na użytek WDPGL.

DGLP słusznie wskazuje, że *„wizja nie powinna być jedynym źródłem informacji o występowaniu gatunków chronionych”*, jako inne źródła wymienia jednak tylko wewnętrzne informacje nadleśnictw. Tym samym, DGLP potwierdza nasze obawy, że nie będą brane pod uwagę dane z innych źródeł, np. dane naukowe, dane zgromadzone przez organy ochrony przyrody (sic!), dane dostarczonych przez strony trzecie itp.

DGLP wskazuje, że to nadleśniczy w sposób przez siebie wybrany powiadomi wykonawcę prac o ograniczeniach w wykonaniu prac, wynikających z ewentualnie stwierdzonego podczas wizji występowania gatunków chronionych. Potwierdza tym samym obawy, że skuteczna ochrona stanowisk gatunków chronionych, nawet znalezionych podczas wizji, nie musi być wcale zagwarantowana, gdyż określenie ograniczeń pozostaje do uznania nadleśniczego.

W komentarzu do **punktu 2. WDPGL**, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych interpretuje zawężająco, że *„przez miejsca istotne dla gatunków chronionych należy rozumieć takie miejsca, które są bezwzględnie konieczne dla zachowania przedmiotu ochrony”*. Należy przez to rozumieć, że siedliska inne niż „bezwzględnie konieczne” nie będą zachowane. Ewidentna jest tu sprzeczność z wymogiem wykluczenia niszczenia wszelkich (a nie tylko „niezbędnie koniecznych”) miejsc rozrodu i odpoczynku gatunków chronionych.

W komentarzu do **punktu 3. WDPGL**, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych określa, że w przypadku ujawnienia w toku prac stanowisk lub siedlisk gatunków chronionych, potrzebę modyfikacji prac lub zastosowania środków minimalizujących pozostawia się swobodnemu uznaniu nadleśniczego; co oznacza że nadleśniczy może również uznać, że żadne modyfikacje ani minimalizacje nie są konieczne. Tym samym, brak jest pewności wdrożenia dyrektywowych wymogów ochrony gatunkowej.

W komentarzach do **punktów 4., 5. i 6. WDPGL**, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych próbuje wprowadzić wyłączenia i zawężenia nie znajdujące podstaw w treści WDPGL, a „zezwalające” na usuwanie gniazd, dziupli, zwalonych pni drzew na brzegach wód, gdy *„stanowią one potencjalne niebezpieczeństwo dla bezpieczeństwa publicznego”*. Taka interpretacja WDPGL nie znajduje wprawdzie podstaw prawnych. Być może względy bezpieczeństwa publicznego mogłyby stanowić przesłankę zwalniającą z wymogów określonych w tych punktach; ale w treści rozporządzenia takiego wyłączenia nie ujęto. Nie ma prawa wprowadzać go swoim komentarzem DGLP.

Ochrona bezpieczeństwa publicznego może być wprawdzie nadrzędnym interesem publicznym, ale dyrektywowe wymogi ochrony gatunkowej wymagają w takich przypadkach jawnego udzielenia przez odpowiedni organ indywidualnego odstępstwa, przy czym odstępstwa takie muszą być rejestrowane, analizowane i odpowiednio raportowane. WDPGL w interpretacji DGLP stworzy system, w którym nadleśniczowie samodzielnie oceniliby przesłankę „bezpieczeństwa publicznego”, udzielając sami sobie nieudokumentowanej w żaden sposób zgody na działania mogące naruszać wymogi ochrony gatunkowej, a w związku z art 14b ust 3 ustawy o lasach, sytuacja taka byłaby traktowana jako nie naruszająca prawa.

W przypadku pkt 4, DGLP próbuje podobnie wprowadzić bezprawne wyłączenie rozszerzone dodatkowo na ochronę przeciwpożarową i ochronę infrastruktury wodnej.

Punkt 7. WDPGL jest i tak nieprecyzyjny. Interpretacja DGLP powoduje jeszcze dodatkowe rozmycie jego znaczenia, sugerując dodatkowe ograniczenie ilości martwego drewna pozostawianego w lesie. Znamienne jest, że ani sam WDPGL, ani interpretacja DGLP, nie wskazuje w ogóle, że przy określaniu docelowej ilości martwego drewna w lesie należy uwzględniać potrzeby ochrony różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych, ani potrzeby konkretnych gatunków chronionych (mimo istnienia danych naukowych, na podstawie których te potrzeby można oszacować). DGLP wprowadza dodatkową wytyczną negatywną „nie powinno się pozostawiać w lesie większych, zwartych skupisk martwych drzew lub całych zamierających drzewostanów” – tworząc tym samym niespójność z dyrektywowymi wymogami ochrony gatunkowej w przypadkach gdy takie skupiska martwych drzew lub całe zamierające drzewostany są siedliskami / miejscami rozrodu i odpoczynku gatunków chronionych.

W komentarzu do **punktu 9. WDGPL**, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych próbuje wprowadzić interpretację wypaczającą oryginalny sens WDPGL przez rozszerzającą interpretację pojęcia „stan zbliżony do naturalnego”, w myśl której „realizowane przez Lasy Państwowe projekty retencyjne”, w tym „zabudowa i regulacja cieków w celu zwiększenia ich potencjału retencyjnego oraz spowolnienia odpływu wód opadowych”, „zabezpieczanie brzegów, skarń cieków przed erozyjną siłą niszcząca wody”, „utrzymanie i remonty istniejącej infrastruktury wzdłuż cieków i zbiorników” uznawane byłyby za założenia za zgodne z WDPGL, a tym samym za nie naruszające przepisów o ochronie przyrody. Tymczasem, działania takie – choć niekiedy sprzyjające środowisku i przyrodzie – niekiedy ewidentnie mogą powodować naruszanie ochrony gatunkowej niektórych gatunków chronionych (np. *Carabus variolosus*, *Rana arvalis*, *Aesbna viridis*, *Unio crassus*, *Cinclus cinclus*, *Motacilla cinerea*), jak również ochrony zależnych od wód gatunków i siedlisk chronionych w obszarach Natura 2000. W projektach retencyjnych dotychczas zrealizowanych przez Lasy Państwowe, takie przypadki niekiedy miały miejsce.

Punkt 11. WDPGL jest tak ogólnikowy, że trudno z niego wywieść konkretne wymogi mające zastosowanie do ochrony przyrody, ale interpretacja DPLP zupełnie już wyłącza jakiegokolwiek rozważania w tym zakresie, determinując a priori, że obecne procedury urządzania lasu i zachowania ładu przestrzennego wystarczająco zapewniają spełnienie tego wymogu, nie wymaga to więc żadnej dodatkowej troski ze strony właściciela lub zarządcy lasu.

Punkt 12. WDGPL jest również, jest, jak już sygnalizowaliśmy poprzednio, bardzo ogólnikowy. Interpretacja DGLP tę ogólnikowość jeszcze poszerza, sugerując że gatunki wczesnosukcesyjne powinny być pozostawiane tylko tam, gdzie przemawiają za tym „względy racjonalnej gospodarki leśnej”. Nie wskazano w ogóle żadnych przesłanek przyrodniczych. Udział gatunków wczesnosukcesyjnych może tymczasem być w niektórych przypadkach pożądanym z punktu widzenia ochrony przyrody, np. dla względnie szybkiej odbudowy zasobów drzew dziuplastych albo zasobów martwego drewna liściastego.

Punkt 16. WDPGL stanowi ważny ale niewystarczający środek ochrony udziału drzew starych w strukturze przyszłych drzewostanów, co jest istotne dla ochrony miejsc rozrodu i odpoczynku wielu gatunków chronionych oraz dla różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych.

Interpretacja DGLP potwierdza jednak, że nakazywane w tym punkcie pozostawianie biogrup (*green trees retention*) ma nie być stosowane w rębniach złożonych – a tym samym nie będzie stosowane w lasach liściastych, n. in. w większości siedlisk przyrodniczych chronionych w obszarach Natura 2000, czyli właśnie tam, gdzie byłoby najważniejsze np. dla *Osmoderma eremita*, *Rosalia alpina*, *Cucujus cinnaberinus*, *Cerambyx cerdo*, jak również dla różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych 9110, 9130, 9160, 9170, 9190.

Pozytywem jest interpretacja DGLP, w myśl której pozostawiane kępy starodrzewu mogą być większe niż 5% pasa zrębowego.

Kuriozalna i bezprawna jest jednak interpretacja DGLP, zawężająca pozostawianie kęp starodrzewia tylko do drzewostanów użytkowanych rębniami zupełnymi (a nie, jak w oryginale, cięciami zupełnymi). Termin „cięcie zupełne” jest, wbrew stanowisku przedstawionemu przez DGLP, w specjalistycznej terminologii leśnictwa jasny, dobrze zdefiniowany i jak najbardziej prawidłowy. Cięcia (zupełne, częściowe, gniazdowe, brzegowe lub przerębne) są elementami technicznymi rębni¹. Za pomocą cięć zupełnych realizowane są jednak nie tylko rębnie zupełne, ale i niektóre rębnie złożone. W szczególności, tzw. rębnia gniazdowa zupełna (IIIa), zaliczana do grupy rębni złożonych – gniazdowych, a nie do grupy rębni zupełnych, jest realizowana przez wycięcie i odnowienie dębem gniazd w drzewostanie (zajmujących ok. 30%), a po kilkunastu latach – przez wykonanie cięcia zupełnego usuwającego pozostałe ok. 70% drzewostanu. Jest to jednak z najszerzej stosowanych, dominujących rębni w polskim leśnictwie na niżu (powszechnie używana do przekształcania drzewostanów sosnowych na dębowo-sosnowe), tymczasem interpretacja DGLP skutkowałaby wyłączeniem wymogu pozostawiania kęp starodrzewia w drzewostanach zagospodarowanych taką rębnią.

Analogicznie, interpretacja DGLP wobec **punktu 17 WDPGL**, próbuje bezprawnie zawęzić oryginalną treść rozporządzenia WDPGL, wyłączając zastosowanie tego punktu wobec cięć zupełnych stanowiących element rębni złożonej gniazdowo-zupełnej

---

¹ por. np. <http://www.encyklopedia.lasypolskie.pl/doku.php?id=e:elementy-techniczne-rebni>

Opinia
w sprawie zgodności mechanizmu prawnego art 14b ust 3 ustawy o lasach
z prawem Unii Europejskiej

Od 1 stycznia 2018 r. wszedł w życie przepis art. 14b ust. 3 ustawy o lasach, który ustala fikcję prawną²: „*Gospodarka leśna wykonywana zgodnie z wymaganiami dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej nie narusza przepisów o ochronie poszczególnych zasobów, tworów i składników przyrody, w szczególności przepisów art. 51 i art. 52 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r. poz. 2134 i 2249 i 2260 oraz z 2017 r. poz. 60 i 132)*”. Minister Środowiska rozporządzeniem z 18 grudnia 2017 r. (Dz. U. poz. 2408 z 22.12.2017; dalej: „rozporządzenie WDPGL”) określił wymagania dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej, o których mowa w tym przepisie.

W/w przepisy oznaczają, że przestrzeganie wymogów określonych rozporządzeniem WDPGL zastępuje wobec gospodarki leśnej wszystkie przepisy o ochronie gatunkowej (art. 51 i 52 ustawy o ochronie przyrody). Pod warunkiem wykonywania gospodarki leśnej zgodnie z rozporządzeniem WDPGL, przyjęta zostanie bowiem fikcja prawna polegająca na uznaniu, że gospodarka ta nie narusza przepisów o ochronie gatunkowej, nawet gdyby je w rzeczywistości naruszała.

Równocześnie jednak nowe rozwiązanie prawne jest znacznie szersze. Przepisy o ochronie gatunkowej (art. 51 i 52 ustawy o ochronie przyrody) zostały w nim wymienione tylko „w szczególności”, co oznacza że przepis odnosi się także do wszystkich innych „*przepisów o ochronie zasobów, tworów i składników przyrody*”, zawartych w ustawach, rozporządzeniach i aktach prawa miejscowego, tj. w praktyce do wszystkich wymogów ochrony przyrody. Tym samym, od 1.01.2018 r., przestrzeganie wymogów określonych rozporządzeniem WDPGL zastępuje wobec gospodarki leśnej także wszystkie inne prawne wymogi ochrony przyrody, w tym:

- Ochronę strefową gatunków chronionych (art. 60 ustawy o ochronie przyrody),
- Ogólną ochronę obszarów Natura 2000 wyrażoną zakazem podejmowania działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na te obszary (art. 33 ustawy),
- Zakaz wprowadzania w ramach gospodarki leśnej gatunków obcych „*które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym*” (art. 120 ustawy),
- Przepisy wynikające z aktów prawa miejscowego – np. ustanowionych planów ochrony lub planów zadań ochronnych dla form ochrony przyrody w tym obszarów Natura 2000,
- Wymóg wykonywania zadań ochrony przyrody na obszarze Natura 2000 w granicach nadleśnictwa przez nadleśniczego, zgodnie z ustaleniami planu urządzenia lasu (art. 32 ust 4 ustawy);
- Zakazy obowiązujące wobec krajowych form ochrony przyrody (art. 15 ustawy oraz zakazy wprowadzone na podstawie art. 17, 24 lub 45 ustawy).

Nawet jeśli w planie urządzenia lasu zawarto pewne ustalenia dotyczące gospodarki leśnej, zweryfikowane w procesie strategicznej oceny oddziaływania tego planu na środowisko, to zgodność rzeczywistej gospodarki z takimi ustaleniami nie będzie obecnie wymagana żadnym przepisem, a odstępstwo od ustaleń ze strategicznej oceny oddziaływania planu na środowisko nie będzie podlegać żadnej sankcji, o ile tylko zmieści się w granicach WDPGL.

Nawet jeżeli w procesie planowania ochrony obszaru Natura 2000 wypracowano jakieś rozwiązania dotyczące gospodarki leśnej, i nawet jeśli ustalono je wiążąco w obowiązującym akcie prawa miejscowego – np. planie zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 – to przestrzeganie tych ustaleń nie będzie obecnie wymagane od prowadzącego gospodarkę leśną, gdyż plan zadań ochronnych Natura 2000 również jest „*przepisem o ochronie zasobów, tworów i składników przyrody*”,

---

² Pojęcie fikcji prawnej nie ma w języku prawniczym a priori zabarwienia pejoratywnego i oznacza normę prawną nakazującą kontrfaktyczne uznanie wystąpienia pewnego faktu prawnego, który w rzeczywistości nie miał miejsca. W systemie prawnym fikcje prawne mają za zadanie stabilizować obieg prawny i dyscyplinować jego uczestników oraz uchylać niepewności prawne.

zastępowanym przez WDPGL. Nawet jeśli takie ustalenia dotyczące ochrony obszaru Natura 2000 zawarto w planie urządzenia lasu, to przepis art 32 ust 4 ustawy o ochronie przyrody: „*Na terenie zarządzanym przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, na którym znajduje się obszar Natura 2000, zadania w zakresie ochrony przyrody wykonuje samodzielnie miejscowy nadleśniczy, zgodnie z ustaleniami planu urządzenia lasu*”, również jest „*przepisem o ochronie zasobów, tworów i składników przyrody*”, zastępowanym przez WDPGL.

Nawet istnienie krajowej formy ochrony przyrody, w której wprowadzono określone zakazy, może być ignorowane przez leśników, gdyż pod warunkiem przestrzegania WDPGL i tak gospodarka leśna zostanie mocą fikcji prawnej art 14b ust 3 ustawy o lasach uznana za nie naruszającą tych przepisów.

Ustalone rozporządzeniem Ministra Środowiska z 18 grudnia 2017 r. wymogi dobrej praktyki gospodarki leśnej składają się 19 punktów o ogólnym charakterze.

Przestrzeganie niektórych z tych punktów wydaje się w ogóle niemożliwe do weryfikacji. Np. nieprzestrzeganie wymogu „*martwe drzewa pozostawia się w celu zapewnienia ciągłości występowania martwego drewna, przy czym jego ilość nie może w szczególności stwarzać zagrożenia pożarowego lub ryzyka wystąpienia szkodliwych czynników biotycznych*” (pkt 7) nie sposób w ogóle obiektywnie stwierdzić, wobec subiektywnej z natury oceny istotności „*zagrożenia pożarowego*” i „*ryzyka wystąpienia szkodliwych czynników biotycznych*”. Nie sposób zweryfikować ogólnikowych wymogów wskazujących tylko przesłanki, jakie powinny być uwzględniane przy planowaniu i wykonywaniu działań gospodarki leśnej, w tym odnowień i zalesień, udziału gatunków wczesnosukcesyjnych, odnowienia naturalnego oraz ochrony lasu (pkt 11, 12, 13, 15, 19), wymogów zawierających wyjątki w enigmatycznie określonych „*przypadkach szczególnych*” (pkt 9), ani wymogów stanowiących truizmy w świetle sztuki leśnej (pkt. 14).

Punkty 1-3 rozporządzenia WDPGL mają, w intencji jego twórców, stanowić system zapobiegający zabijaniu gatunków chronionych i niszczeniu ich siedlisk, miejsc rozrodu i odpoczynku, podczas prac gospodarki leśnej. Punkty te stanowią: „*1) przed przystąpieniem do prac z zakresu gospodarki leśnej przeprowadza się wizję terenową w wydzieleniu leśnym albo na działce ewidencyjnej, na terenie których planowane są te prace, w celu sprawdzenia występowania gatunków chronionych lub potencjalnych miejsc ich występowania; 2) przed przystąpieniem do prac z zakresu gospodarki leśnej tymczasowo oznakowuje się stanowiska, na których gatunki chronione występują, miejsca istotne dla gatunków chronionych, które należy zachować, lub w inny sposób zapewnia się znajomość tych stanowisk i miejsc przez wykonawcę prac; 3) w przypadku ujawnienia występowania stanowisk gatunków chronionych lub potencjalnych miejsc ich występowania w trakcie prac, pkt 1 i 2 stosuje się odpowiednio, w tym w razie potrzeby niezwłocznie modyfikuje się sposób wykonywania prac, oraz w razie potrzeby stosuje się odpowiednie działania minimalizujące lub kompensujące wyrządzone szkody*”.

Po pierwsze, zważyć jednak należy, że punkty te nie zawierają w ogóle jasnego zakazu niszczenia stanowisk i siedlisk gatunków chronionych. Stanowiska i siedliska gatunków chronionych, bez naruszenia litery rozporządzenia, mogą zostać znalezione i wskazane wykonawcy prac leśnych, ale równocześnie przeznaczone do zniszczenia. Oznakowaniu tych miejsc lub wskazaniu ich wykonawcy prac nie musi wcale towarzyszyć zobowiązanie wykonawcy prac do ich oszczędzenia. W pkt 2 mowa wręcz o „*miejscach, które należy zachować*”, co sugeruje, że niektórych stanowisk i siedlisk gatunków chronionych zachowywać nie należy lub nie trzeba.

Po drugie, rozporządzenie wcale nie wymaga, by poszukiwanie gatunków chronionych zostało przeprowadzone skutecznie, tj. w sposób kompetentny, właściwą metodą i we właściwym terminie fenologicznym. Już sam fakt przeprowadzenia, w dowolny sposób i przez dowolną osobę, wizji terenowej, wystarczy do wypełnienia wymogów rozporządzenia. Tymczasem, rozpoznanie stanowisk, miejsc rozrodu i odpoczynku większości występujących w lasach gatunków chronionych może wymagać wiedzy specjalistycznej, specjalistycznych umiejętności, technik wykraczających poza prostą „*wizję terenową*” (np. poszukiwanie otworów wylotowych *Rosalia alpina* wymaga specjalnego przeglądu drzew z wykorzystaniem sprzętu optycznego,

rozpoznanie występowania *Osmoderma eremita* wymaga specjalistycznego przeglądu próchnowisk, wyszukiwanie gniazd ptaków wymaga praktycznych terenowych umiejętności ornitologicznych itp.). Nadmieniamy tu, że nadleśnictwa Lasów Państwowych w Polsce po 1.01.2018 r. prowadzą wszystkie działania gospodarki leśnej w sposób taki sam jak przed tą datą, deklarując równocześnie przestrzeganie WDPGL – co oznacza, że wizje w wydzieleniach obejmowanych zabiegami przeprowadziły w zimie, tym samym uważając wymogi rozporządzenia za wypełnione – a przecież dla większości gatunków chronionych wizja w takim terminie nie może być skuteczna.

Po trzecie, WDPGL nie wymagają w ogóle jakiegokolwiek ochrony stanowisk i siedlisk gatunków chronionych, o których informacje pochodzą z innych źródeł niż wizja terenowa przeprowadzona przez prowadzącego gospodarkę leśną. Nie zobowiązują do wzięcia pod uwagę np. danych naukowych, danych zgromadzonych przez organy ochrony przyrody (sic!), danych dostarczonych przez strony trzecie itp. Litera WDPGL umożliwia, w skrajnym przypadku, nie wzięcie pod uwagę i zniszczenie stanowiska gatunku chronionego opisanego w literaturze naukowej, a „niedostrzeżonego” przez leśnika podczas wizji terenowej, np. wskutek braku odpowiednich umiejętności obserwatora.

Żaden zapis WDPGL nie zapobiega zabijaniu osobników i niszczeniu miejsc rozrodu *Rosalia alpina* zasiedlającej stopy już ściętego, a pozostającego w lesie, jeszcze nie wywiezionego drewna bukowego, a jest to istotny problem ochrony tego gatunku w Polsce³.

Punkty 4, 6, 7 rozporządzenia WDPGL mają, w intencji jego twórców, chronić potencjalne siedliska gatunków chronionych, w tym ich „miejsca rozrodu i odpoczynku”. Jednak:

- Zapisy nie chronią w żaden sposób drzew z próchnowiskami nie tworzącymi typowych dziupli, np. z próchnowiskami kominowymi, a drzewa takie są często np. siedliskiem *Osmoderma eremita*;
- Zapisy nie gwarantują zachowania ciągłości występowania odpowiednich ekologicznie ilości martwego drewna ani ciągłości występowania różnorodnych jego form. Wymagają wyłącznie zachowania ciągłości samego „występowania” martwego drewna, nie odnosząc się w ogóle do jego ilości ani różnorodności. Nie mówią w ogóle o pozostawianiu drzew zamierających, nie zapewniają więc ciągłości procesów dostawy martwego drewna. Tym samym, nie gwarantują ciągłości siedlisk ważnych dla rozwoju wielu gatunków chronionych. Np. *Cucujus cinnaberinus* w Karpatach zasiedla głównie grube jodły zamierające i świeżo zamarłe: przestrzeganie WDPGL nie gwarantuje wcale, że ciągłość takich odpowiednich dla tego gatunku siedlisk zostanie zachowana. Zapis w żaden sposób nie wymaga, by w rejonach występowania chronionych gatunków ksylobiontycznych, jak np. *Cucujus cinnaberinus*, *Rosalia alpina*, utrzymywane ilości martwego drewna były podwyższone stosownie do wymagań ekologicznych tych gatunków. Zważyć też należy, że wymóg 7 dotyczący martwego drewna jest zupełnie rozmyty przez przesłankę „ilość nie może w szczególności stwarzać zagrożenia pożarowego lub ryzyka wystąpienia szkodliwych czynników biotycznych” pozostawioną do subiektywnej interpretacji właściciela lasu⁴.

---

³ por. ADAMSKI P., HOLLY M., MICHALCEWICZ J., WITKOWSKI Z. 2013. Zanikanie nadobnicy alpejskiej *Rosalia alpina* (L.) (Coleoptera: Cerambycidae) w Polsce - wybrane mechanizmy procesu. W: ZĄBECKI WOJCIECH (red.): Rola i udział owadów w funkcjonowaniu ekosystemów leśnych, 2013, Wydawnictwo Uniwersytetu Rolniczego, Kraków, str. 185-200.

⁴ Właśnie wskutek pozostawienia leśnikom swobody interpretacji „odpowiedniego” poziomu zasobów martwego drewna w lasach, ilość martwego drewna w lasach Polski, mimo deklarowanej troski o jego zasoby, utrzymuje się od dłuższego czasu na poziomie zaledwie 5,9m³/ha ([WIELKOBSZAROWA INWENTARYZACJA STANU LASU 2010-2014](#)), podczas gdy potrzeby ekologiczne różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych to raczej 20-50 m³/ha (KRAUS D., KRUMM F. (eds.) 2013. Integrative approaches as an opportunity for the conservation of forest biodiversity. European Forest Institute. 284 pp.; MÜLLER J, BÜTLER R. 2010. A review of habitat thresholds for dead wood: a baseline for management recommendations in European forests. European Journal of Forest Research 129, 6: 981–992.

Zauważyć tu też trzeba, że żaden zapis WDPGL nie zapewnia wystarczająco ciągłości występowania drzew i drzewostanów starych – mimo że znana jest⁵ ich szczególna rola dla podtrzymania różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych, jak również dla ciągłości populacji niektórych gatunków chronionych. **Punkt 11 rozporządzenia WDPGL** stanowi wprawdzie: „na etapie planowania i realizacji działań z zakresu gospodarki leśnej należy uwzględnić potrzebę zachowania zróżnicowania faz rozwojowych drzewostanów na poziomie krajobrazowym”, ale sformułowanie to jest tak ogólne, że nie da się z niego wywieść żadnych konkretnych wymogów ochrony starodrzewi. **Punkt 16 rozporządzenia WDPGL** stanowi: „w drzewostanach dojrzałych do odnowienia, użytkowanych cięciami zupełnymi o powierzchni powyżej 1 ha, pozostawia się kępy starodrzewia do naturalnego obumarcia, zajmujące nie więcej niż 5% powierzchni zrębu”. Jest to istotny środek ochrony udziału drzew starych w strukturze przyszłych drzewostanów. Po pierwsze jednak, zapis „nie więcej niż 5%” nie zapewnia żadnego minimalnego progu ilości takich drzew a przeciwnie – określa próg maksymalny i to na stosunkowo niskim poziomie. Po drugie, zapis ograniczony jest tylko do drzewostanów „użytkowanych cięciami zupełnymi”, nie stosuje się więc w siedliskach przyrodniczych chronionych w obszarach Natura 2000, ani w większości siedlisk gatunków takich jak *Osmoderma eremita*, *Rosalia alpina*, *Cucujus cinnaberinus*, *Cerambyx cerdo*, gdyż siedliska takie są zwykle użytkowane rębiami złożonymi, a nie cięciami zupełnymi.

Żaden zapis WDPGL nie chroni też ciągłości występowania „drzew biocenotycznych” innych niż drzewa dziuplaste.

W konsekwencji, zapisy WDPGL nie będą wystarczające dla skutecznej ochrony gatunków takich jak *Osmoderma eremita*, *Rosalia alpina*, *Cucujus cinnaberinus*, *Cerambyx cerdo*; a w obszarach Natura 2000 nie będą także skuteczne dla ochrony zdolności leśnych siedlisk przyrodniczych do podtrzymywania różnorodności biologicznej, ani do ochrony gatunków związanych z drzewami starymi, „drzewami biocenotycznymi” lub z zasobami martwego drewna (m. in. *Rhysodes sulcatus*, *Boros schneideri*, *Buxbaumia viridis*).

Punkty 4, 8, 9, 10, 17 rozporządzenia WDPGL mają, wg intencji jego twórców, chronić i zapewniać właściwe zagospodarowanie cennych przyrodniczo elementów krajobrazu leśnego.

Jednak, w stosunku do elementów takich jak torfowiska, brak jest podstawowego wymogu zachowania, a w razie potrzeby odtworzenia, właściwych dla nich warunków wodnych.

10-metrowe strefy przy brzegach cieków i zbiorników wodnych, w których należy pozostawiać: zwalone pnie drzew, podszyt, duże kamienie, są niewystarczające. Dla ochrony różnorodności biologicznej strefy brzegowej między lasem a ciekami i zbiornikami wodnymi potrzebne są co najmniej 20-30 metrowe strefy buforowe, najlepiej pozostawione w stanie naturalnym.

Na stan niektórych źródeł, cieków, jezior, torfowisk i źródlisk i na związaną z nimi różnorodność biologiczną, niekorzystnie może wpłynąć także wykonanie w ich bezpośrednim sąsiedztwie cięć częściowych lub stopniowych, a nie tylko cięć zupełnych. W wielu miejscach w Polsce cięcia częściowe wykonywane bezpośrednio przy źródliskach, ciekach, jeziorach, torfowiskach (a nie tylko cięcia zupełne) także identyfikowano jako znaczące zagrożenia np. dla siedlisk przyrodniczych 3110, 3140, 7110, 7210, 7140, 7230, 91E0.

---

⁵ Por. np. KRAUS D., KRUMM F. (eds.) 2013. Integrative approaches as an opportunity for the conservation of forest biodiversity. European Forest Institute. 284 pp. i lit. tam cyt; MONNING CH., MÜLLER J. 2009. Critical forest age thresholds for the diversity of lichens, molluscs and birds in beech (*Fagus sylvatica* L.) dominated forests. Ecological Indicators 9: 922–932; LASSAUCE A., LARRIEU L., PAILLET Y., LIEUTIER F., BOUGET CH. 2012. The effects of forest age on saproxylic beetle biodiversity: implications of shortened and extended rotation lengths in a French oak high forest. Insect Conservation and Biodiversity, doi: 10.1111/j.1752-4598.2012.00214.x

Punkt 5 rozporządzenia WDPGL ma, wg intencji jego twórców, chronić gniazda ptaków. Jednak, zapis nie zakazuje⁶:

- Niszczenia jakichkolwiek gniazd poza sezonem lęgowym, ani niszczenia gniazd które chwilowo w danym sezonie lęgowym nie są zasiedlone. Zgodnie z WDPGL można np. wyciąć poza sezonem lęgowym nawet drzewo z gniazdem bielika *Haliaeetus albicilla*, rybołowa *Pandion haliaeetus*, czy orla przedniego *Aquila chrysaetos* – mimo że gatunki te, jak wiadomo, wykorzystują swoje gniazda wielokrotnie. W sezonie lęgowym można zgodnie z WDPGL wyciąć drzewo z chwilowo nie zasiedlonym gniazdem tych gatunków – mimo że często mają one kilka stałych, lecz wymiennie wykorzystywanych gniazd i często powracają do swoich gniazd po 1-2 letniej przerwie.
- Wykonywania bezpośrednio przy zasiedlonych gniazdach, w sezonie lęgowym, czynności powodujących niepokojenie ptaków i mogących spowodować porzucenie lęgu – nawet gdy chodzi o gatunki ptaków wyjątkowo wrażliwe na takie płoszenie.

Punkty 12 i 13 rozporządzenia WDPGL mają, wg intencji jego twórców, zapewniać odpowiedni skład gatunkowy przyszłych pokoleń drzewostanów. Ich zapisy są jednak skrajnie ogólnikowe i niemal dowolny skład drzewostanu może być w ich świetle uzasadniony jako „wynikający ze stanu środowiska przyrodniczego”.

W szczególności, zapisy te nie zapewniają, że skład drzewostanu kształtowany w przyszłych pokoleniach zapewni zachowanie i odtwarzanie siedlisk przyrodniczych z załącznika I dyrektywy siedliskowej, ani w obszarach Natura 2000, ani też poza nimi. Powszechną w polskim leśnictwie praktyką jest hodowanie w obrębie siedlisk przyrodniczych gradów (9170), kwaśnych dąbrów (9190) czy kwaśnych buczyn (9110) drzewostanów z dominacją sosny – co niekorzystnie wpływa na stan tych siedlisk przyrodniczych w skali kraju⁷, ale mieści się w obrębie WDPGL, gdyż przez prowadzącego gospodarkę leśną może być zadeklarowane jako „zgodne z warunkami siedliskowymi i stanem środowiska przyrodniczego”.

Zapisy nie wykluczają także wprowadzania, w ramach gospodarki leśnej, gatunków obcych, w tym takich, „które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym”. Tu również prowadzący gospodarkę leśną może próbować uzasadniać, że wprowadzenie takich gatunków jego zdaniem jest „zgodne z warunkami siedliskowymi i stanem środowiska przyrodniczego”.

Znamienne jest, że rozporządzenie WDPGL nie wykorzystało w ogóle rezultatów zrealizowanego przez Lasy Państwowe projektu LIFE10 INF/PL673 „Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach leśnych, w tym w ramach sieci natura 2000 – promocja najlepszych praktyk” – a wręcz przeciwnie: w zgodzie z WDPGL realizować można praktyki jawnie sprzeczne z praktykami rekomendowanymi w wynikach projektu LIFE10 INF/PL673.

Ponadto, w latach 2009-2015 zrealizowano w Polsce duży, dofinansowany ze środków UE, projekt POIS.05.03.00-00-186/09 „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura

---

⁶ W polskim systemie ochrony przyrody od ponad 30 lat stosowano tzw. ochronę strefową wybranych gatunków ptaków, polegającą na wyznaczeniu 50-500 m stref ochronnych wokół ich gniazd. W strefach zabronione było przebywanie ludzi i czynności gospodarcze, przy czym promień obowiązywania takiego zakazu był większy w okresie rozrodu. Zabronione było oczywiście wycinanie samego drzewa z gniazdem Strefy takie utrzymywane były co najmniej przez kilka lat od ostatniego zasiedlenia gniazda. Wyznaczone zostały w zdecydowanej większości w lasach. Według [RAPORTU O STANIE LASÓW ZA 2016 R.](#), w polskich Lasach Państwowych było 3539 stref ochronnych wokół chronionych gatunków (z czego 3147 stref ptaków), o łącznym areale wynoszącym 150 470 ha. Strefy były powszechnie uważane za skuteczny i potrzebny środek ochrony najbardziej antropofobnych gatunków ptaków. Tymczasem, WDPGL nie wymaga w ogóle przestrzegania wymogów stref ochronnych, byle by samo drzewo z gniazdem nie zostało wycięte podczas trwania lęgu. Od 1.01.2018 r. leśnicy mogą więc nie przestrzegać przepisów dotyczących stref, byle by tylko nie wycięli samego drzewa z zajęтым gniazdem.

⁷ Por. dane raportu o stanie siedlisk przyrodniczych i gatunków w Polsce za lata 2007-2012, przedłożone przez Polskę w trybie art 17 dyrektywy siedliskowej.

2000 na obszarze Polski?”. W ramach tego projektu dla ponad 400 obszarów Natura 2000 w Polsce sporządzono plany zadań ochronnych, ustanowione jako akty prawa miejscowego. W większości tych obszarów plany te zawierają jakieś wypracowane ustalenia dotyczące lasów. Zazwyczaj są to ustalenia obejmujące⁸:

- Dostosowanie docelowych kładów gatunkowych drzewostanów do naturalnych składów drzewostanu poszczególnych typów siedlisk przyrodniczych (w tym często konkretne zalecenia dotyczące składów drzewostanów);
- Eliminację gatunków obcych geograficznie i ekologicznie chronionym siedliskom przyrodniczym (choć niekiedy zgodnych z uwarunkowaniami siedliskowymi i innymi uwarunkowaniami przyrodniczo-gospodarczymi wg poglądów przyjętych w leśnictwie);
- Modyfikacje typów rębni (np. wyeliminowanie rębni zupełnej w borach bagiennych i w łęgach);
- Modyfikacje przestrzenno-czasowego rozkładu cięć (zapewnienie ciągłej obecności odpowiedniej ilości drzewostanów starych, kluczowych dla różnorodności biologicznej, niekiedy ze wskazaniem konkretnych progów poniżej których powierzchnia starodrzewi nie powinna być obniżana);
- Zachowanie drzew „biocenotycznych” (*habitat trees*), kluczowych dla różnorodności biologicznej ekosystemu (nie tylko dziuplastych, ale także: zamierających, obłamanych, zahubionych, z próchnowiskami, z obfitością epifitów itp.);
- Pozostawianie, w cięciach rębnych, biogrup (*retention trees*) na kolejne pokolenie drzewostanu (zwykle w siedliskach przyrodniczych Natura 2000 użytkowanych rębniami złożonymi, a nie zupełnymi, niekiedy w ilości 5-10% powierzchni);
- Zapewnienie, że reprezentatywna część drzewostanów siedliska przyrodniczego lub siedliska gatunku jest wyłączona z użytkowania i kształtuje się naturalnie,
- Zupełne wyłączenie z użytkowania pewnych, marginalnych gospodarczo, a cennych przyrodniczo siedlisk przyrodniczych (np. łęgi, bory bagienne, jaworzyny zboczowe)
- Szczegółowe procedury zapewniające rzeczywisty wzrost zasobów rozkładającego się drewna, w tym drewna wielkowymiarowego (często z postawieniem konkretnego celu w tym zakresie);

Wszystkie te ustalenia, moźolnie wypracowywane w procesach planowania i ujęte w aktach prawa miejscowego, dotychczas obowiązujących również leśników, przestają obecnie być dla leśników wiążące. Wszystkie wymienione powyżej ustalenia wykraczają bowiem poza WDPGL, a samo przestrzeganie WDPGL zapewni już prowadzącemu gospodarce leśną zgodność z „*przepisami o ochronie poszczególnych zasobów, tworów i składników przyrody*”. Tym samym efekt sporządzenia planów zadań ochronnych, współfinansowanych ze środków UE, zostanie częściowo zmarnowany.

W konsekwencji, system ochrony przyrody funkcjonujący w lasach Polski od 1.01.2018 r., polegający na tym, że przestrzeganie jakichkolwiek przepisów o ochronie zasobów, tworów i składników przyrody (w tym w szczególności, lecz nie tylko, przepisów o ochronie gatunkowej) może być zastąpione przez przestrzeganie przez prowadzącego gospodarce leśną, wyłącznie przepisów rozporządzenia Ministra Środowiska z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymów dobrej praktyki gospodarki leśnej (WDPGL):

- Nie odpowiada wymogom art. 5b dyrektywy ptasiej, gdyż WDPGL nie zabraniają niszczenia gniazd ptasich poza sezonem lęgowym oraz nie zabrania niszczenia gniazd chwilowo niezasiedlonych w danym sezonie lęgowym, nawet jeśli takie gniazda wciąż mają znaczenie dla ptaków.

---

⁸ Wyczerpanie na podstawie roboczej analizy ok. 300 planów zadań ochronnych, przeprowadzonej w latach 2015-2016 przez Klub Przyrodników

- Nie odpowiada wymogom art. 5d dyrektywy ptasiej, gdyż WDPGL nie zabraniają umyślnego płoszenia ptaków przez czynności gospodarki leśnej, w tym wykonywane w sąsiedztwie gniazd, w sezonie lęgowym – nawet w stosunku do gatunków wyjątkowo wrażliwych na niepokojenie w sezonie lęgowym, od 30 lat chronionych w lasach Polski za pomocą tzw. ochrony strefowej.
- Nie odpowiada wymogom art. 6.1 dyrektywy siedliskowej, gdyż nie wymaga – w zakresie wykraczającym poza WDPGL – jakiegokolwiek rzeczywistego wdrożenia środków ochronnych odpowiadających ekologicznym wymaganiom gatunków i siedlisk przyrodniczych chronionych w obszarach Natura 2000, nawet gdy takie środki zostały ustanowione w aktach prawa miejscowego – planach ochrony i planach zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000. Co więcej, nawet gdy środki takie zostały przepisane do planu urządzenia lasu, nadal nie istnieje wymóg ich rzeczywistego wdrożenia w nadleśnictwie w zakresie wykraczającym poza WDPGL, gdyż także art. 32 ust 4 ustawy o ochronie przyrody jest objęty ‘fikcją prawną’ art 14b ust. 3 ustawy o lasach. Tymczasem, w procesie planowania ochrony obszarów Natura 2000 w Polsce (plany zadań ochronnych) są często identyfikowane potrzebne środki ochronne, dotyczące lasów, a wykraczające poza WDPGL.
- Nie odpowiada wymogom art 6.2 dyrektywy siedliskowej, gdyż działania gospodarki leśnej mieszczące się w wymogach DPGL mogą wciąż w pewnych okolicznościach prowadzić do pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, jak również do niepokojenia gatunków chronionych na obszarach Natura 2000, a żaden inny przepis prawa nie zabrania, by do takich sytuacji rzeczywiście dochodziło (możliwe są oddziaływania np. przez wprowadzanie gatunków drzew obcych ekologicznie i geograficznie, utrzymywanie zbyt niskich poziomów martwego drewna, deficyt drzew starych i „biocenotycznych”, płoszenie gatunków w miejscach ich rozmnażania się).
- Nie odpowiada wymogom art 6.3 dyrektywy siedliskowej, gdyż mimo poddania teoretycznego planów urządzania lasu ocenie oddziaływania na obszary Natura 2000, nie zapewnia, że ustalone w takiej ocenie warunki, pod którymi gospodarka leśna nie będzie znacząco negatywnie oddziaływać na obszary Natura 2000, zostaną rzeczywiście wdrożone.
- Nie wdraża wystarczająco art 10 dyrektywy siedliskowej, gdyż wymogi DPGL nie są wystarczające dla zachowania we właściwym stanie elementów krajobrazu leśnego, które mają duże znaczenie dla dzikiej fauny i flory, takich jak naturalne ciek, jeziora śródleśne, źródła i źródlika, torfowiska.
- Nie odpowiada wymogom art 11 dyrektywy siedliskowej co do nadzoru nad stanem ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków ważnych dla wspólnoty, gdyż pozbawia organy państwa jakichkolwiek instrumentów stawiania i egzekwowania wymagań względem gospodarki leśnej, wykraczających poza WDPGL, zarówno w stosunku do lasów w obszarach Natura 2000 jak i poza nimi, w tym nawet w stosunku lasów stanowiących własność państwa. Wyłącza nawet możliwość skutecznego ograniczania gospodarki leśnej (ponad poziom WDPGL) na obszarach chronionych (zarówno obszarach krajowych jak i obszarach Natura 2000), która jest ważnym elementem nadzoru nad krajowymi zasobami gatunków i siedlisk.
- Nie odpowiada wymogom art 12.1.a, 12c dyrektywy siedliskowej, gdyż nie wyklucza z wystarczającą pewnością umyślnego zabijania zwierząt chronionych z załącznika IV dyrektywy, ani niszczenia ich jaj, podczas czynności gospodarki leśnej.

- Nie odpowiada wymogom art 12.1.b dyrektywy siedliskowej, ponieważ nie zabrania celowego niepokojenia zwierząt chronionych z załącznika IV dyrektywy przez czynności gospodarki leśnej, w szczególności podczas okresu rozrodu, wychowu młodych, snu zimowego i migracji.
- Nie odpowiada wymogom art 12.1.d dyrektywy siedliskowej, ponieważ nie wyklucza z wystarczającą pewnością pogarszania stanu lub niszczenia terenów rozrodu lub odpoczynku zwierząt chronionych z załącznika IV dyrektywy przez czynności gospodarki leśnej.
- Nie odpowiada wymogom art. 12.4 dyrektywy siedliskowej, gdyż nie wymaga raportowania przypadkowego chwytania lub zabijania gatunków zwierząt wymienionych w załączniku IV, a sprawia że przypadki niezareportowania takich sytuacji zostaną uznane za „nie naruszające przepisów o ochronie poszczególnych zasobów, tworów i składników przyrody”.
- Nie odpowiada wymogom art 13.1.a dyrektywy siedliskowej, gdyż nie zabrania z wystarczającą pewnością umyślnego niszczenia roślin z zał. IV dyrektyw podczas czynności gospodarki leśnej;
- Nie odpowiada wymogom art. 22b dyrektywy siedliskowej, gdyż umożliwia wprowadzanie do lasów gatunków nierodzimych bez uprzedniego upewnienia się, że nie zaszkodzi siedliskom przyrodniczym w obrębie ich naturalnego zasięgu ani dzikiej rodzimej faunie i florze, a tylko na podstawie subiektywnego przekonania gospodarza lasu, że jest to „zgodne z uwarunkowaniami siedliskowymi i przyrodniczymi”.